

Mistä kasvua, työtä ja hyvinvointia?

Timo Hämäläinen, Ph.D., Dos., Sitra

Eduskunnan Tulevaisuusvaliokunta 12.10.2016

SITRA

Talouspoliittisen keskustelun ongelma

SITRA

Suomen taloudellinen diskurssi: HS osumat 26.6.2006 – 26.6.2016

Makrotalouspolitiikka

- Valtion budjetti 572
- Elvytys 499
- Rahapolitiikka 278
- Tulopolitiikka + TUPO 199
- Finanssipolitiikka 115
- Budjettileikkaukset 63

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

- Elinkeinorakenne 51
- Elinkeinopolitiikka 46
- Innovaatiopolitiikka 30
- Elinkeinotuet 13

+ ”no-picking-the-winners”!

Lähde: Helsingin Sanomien arkisto

Tavaroiden tuonti ja vienti kuukausittain 2002-2016

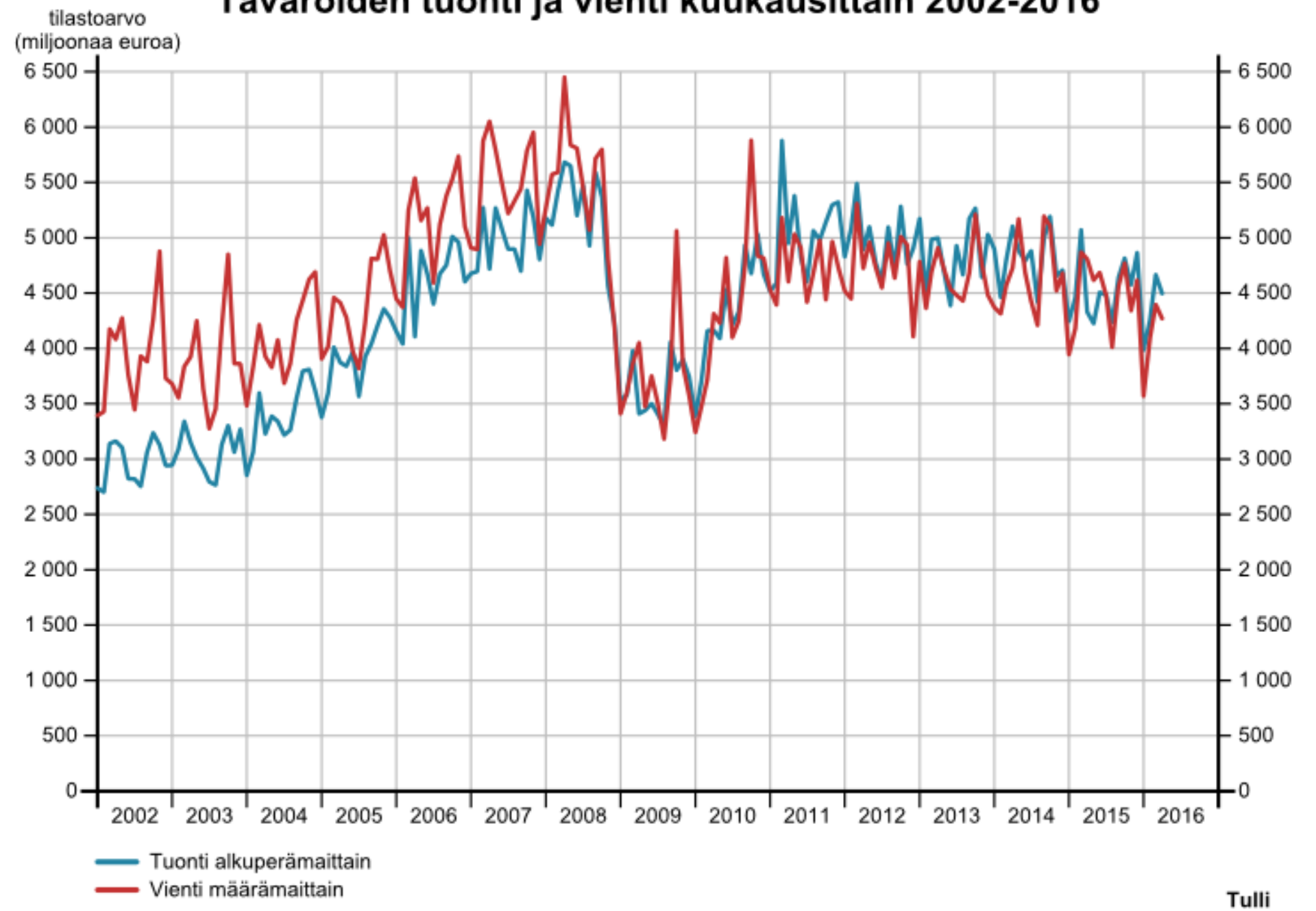

Suomen kauppatase tavaraluokittain

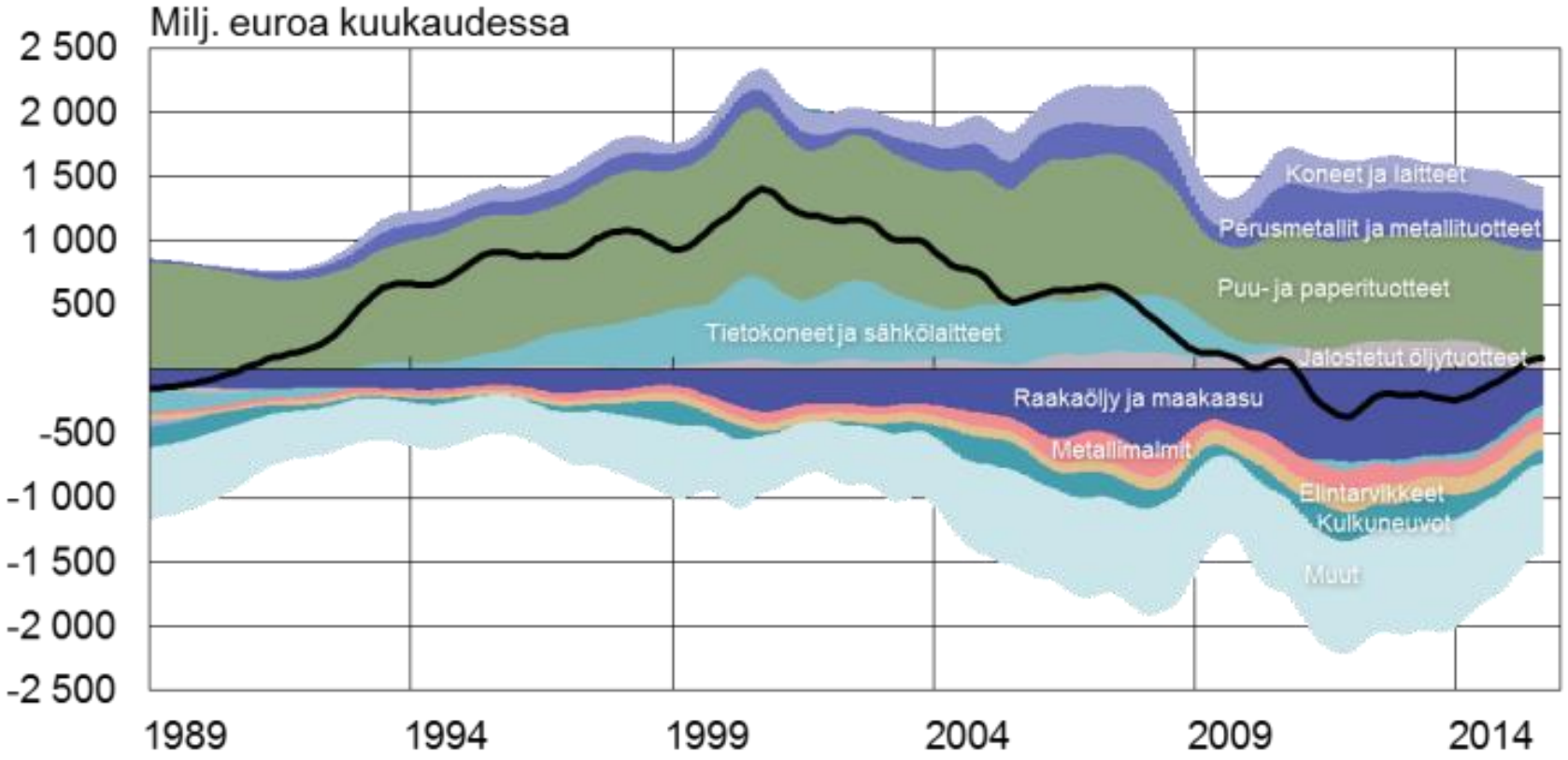

Muunnettu vuoden 2014 euroiksi BKT-deflaattoria ja HP-suodatinta käyttäen.
Lähteet: Tulli ja Suomen Pankin laskelmat.

10.12.2015
eurojatalous.fi

Korkean teknologian tuotteiden osuus Suomen ulkomaankaupasta

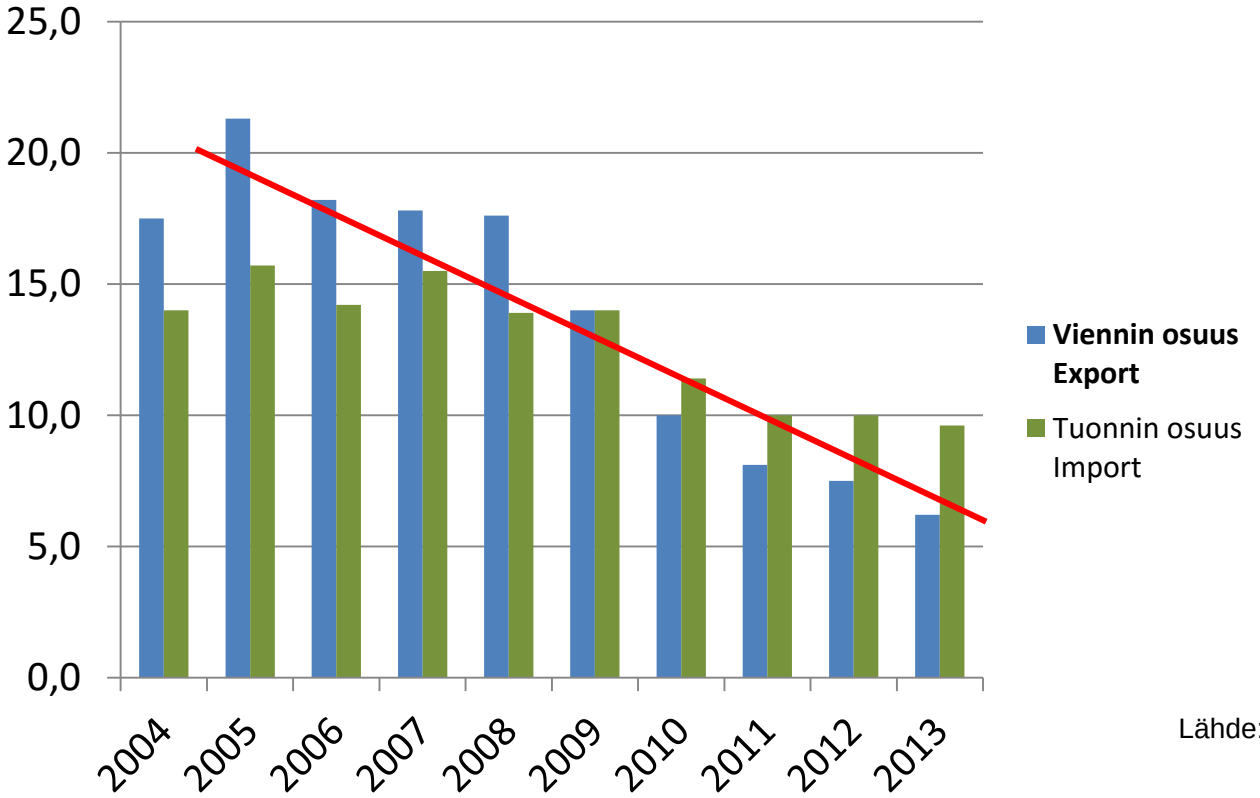

Lähde: Tullihallitus

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys) 2006M01-2016M05

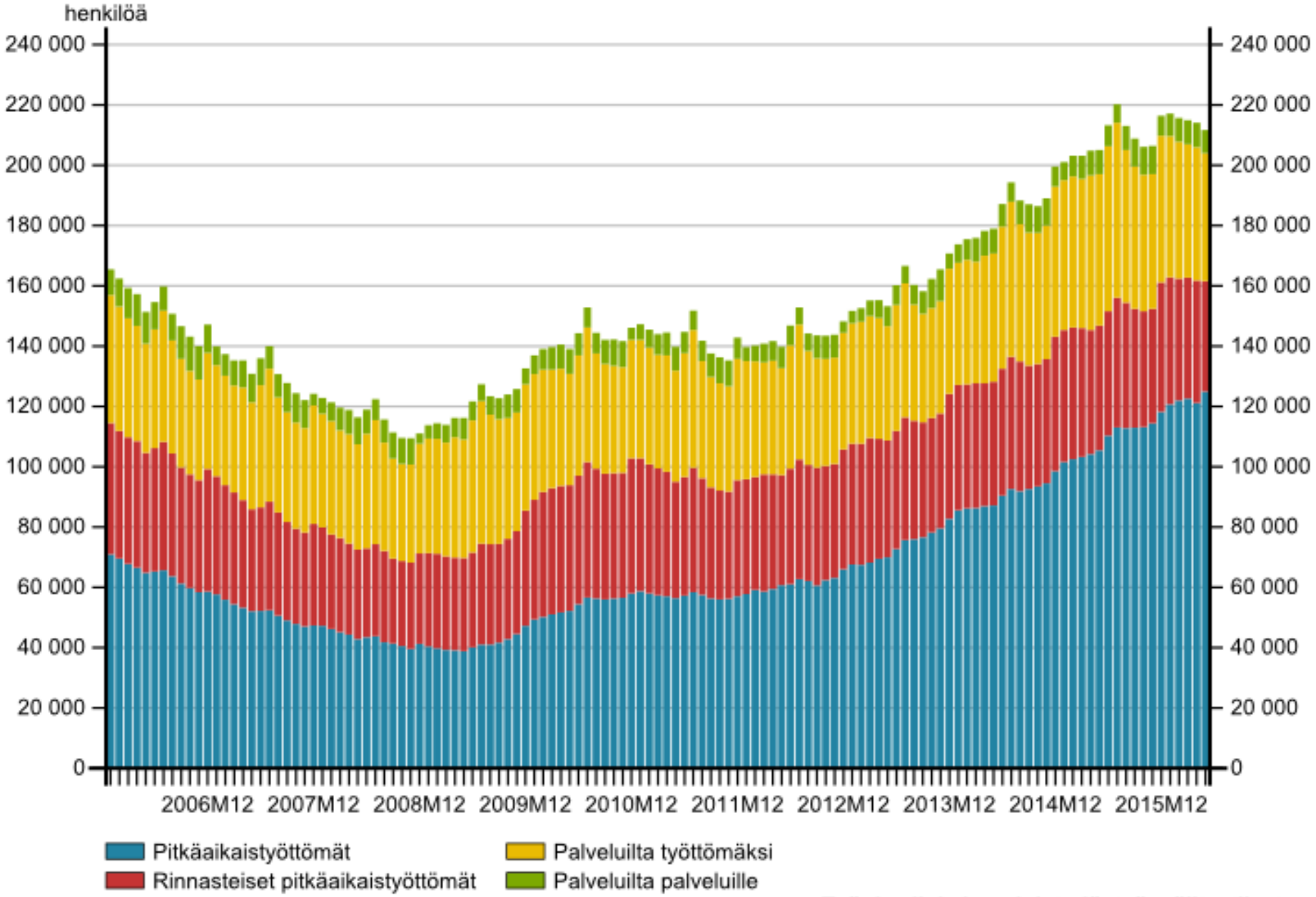

Elinkeinopolitiikka on kokenut renesanssin maailmalla

1. Elinkeinorakenteen murros ja rakenteellinen työttömyys kaikissa teollisuusmaissa
2. Markkinoiden kaikkivoipaisuutta korostaneen ”Washingtonin konsensuksen” kriisiytyminen
   - Itä-Aasian maiden menestys
   - Markkinareformien epäonnistuminen kehitysmaissa
   - 2008 finanssikriisi
3. Taloustieteelliset argumentit (Stiglitz, Rodrik, Lin, Chang)
   - Elinkeinorakenteen kehitys ja diversiteetti talouskasvun ja resilienssin keskeisiä tekijöitä (esim. IT-sektorin kasvu Suomessa)
   - Kaikki politiikka vaikuttaa elinkeinorakenteeseen!
4. Julkisen sektorin rooli USA:n teknologisten menestystarinoiden takana (Mazzucato)

“The debate should not be whether governments should pursue industrial policy. It should center around the directions in which it should attempt to shape the economy and the best way of doing so”.

(Greenwald & Stiglitz 2013)

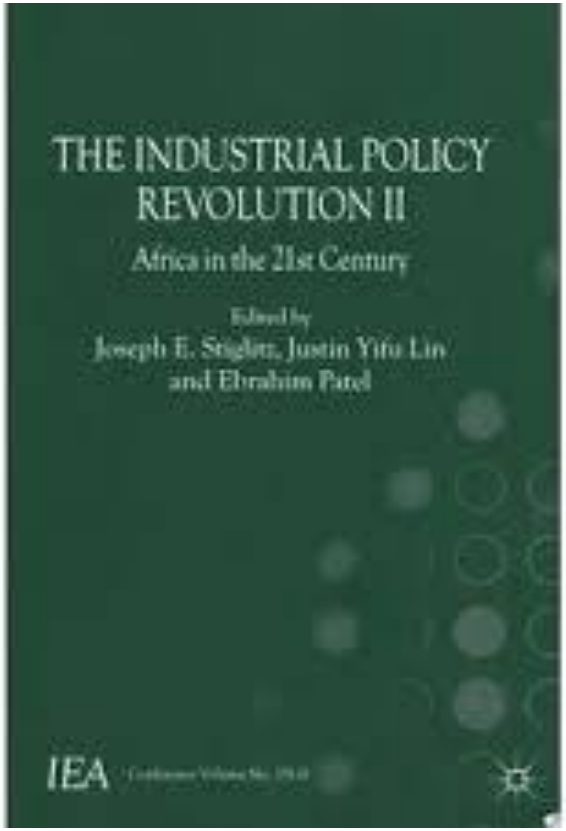

Miten perinteinen ja uusi elinkeinopolitiikka (new industrial policy) eroavat toisistaan?

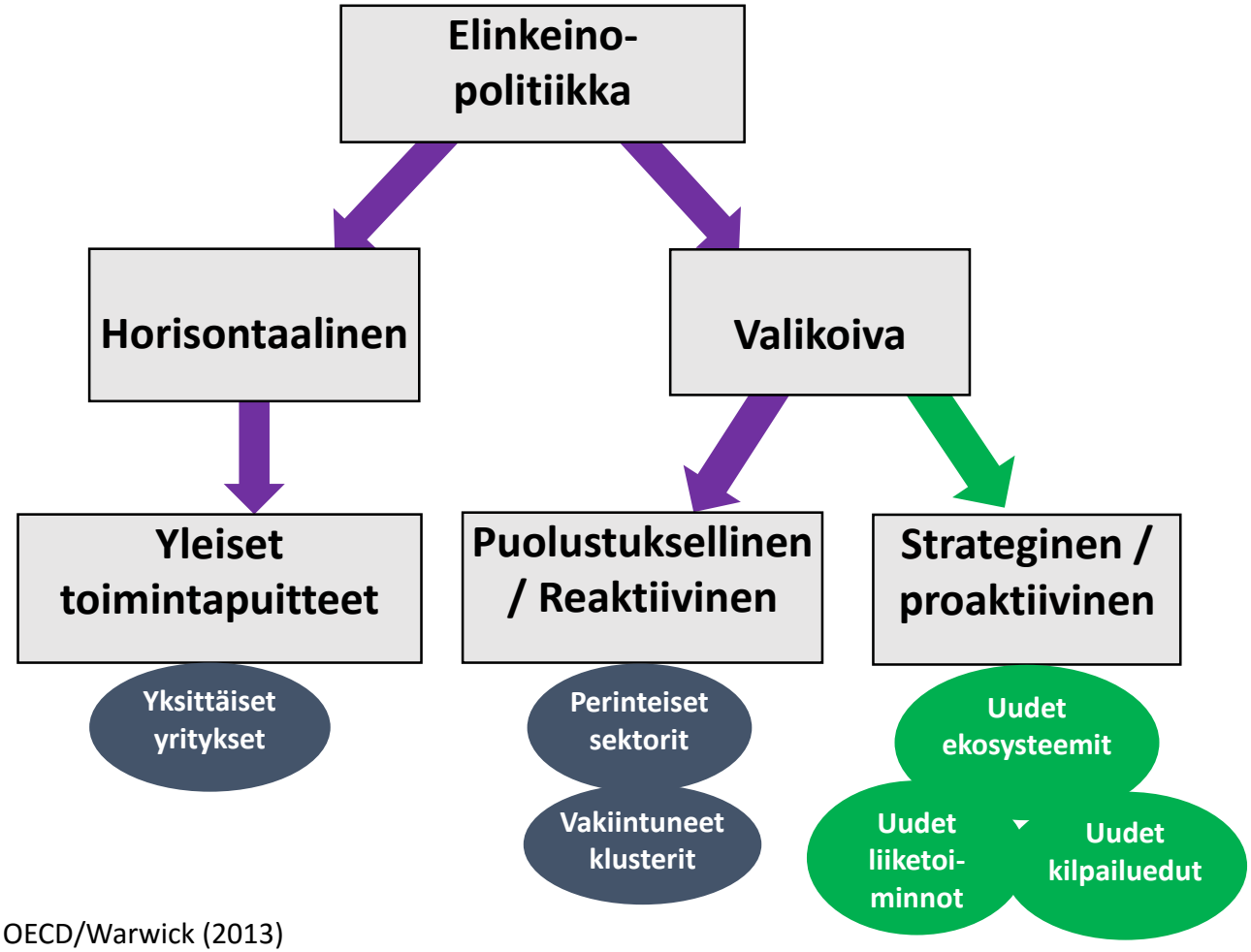

Mukaeltu: OECD/Warwick (2013)

Julkisen sektorin rooli telekommunikaatio-klusterin syntymisessä

- **Avoin markkina ulkomaisille valmistajille** => uusi teknologia heti saatavilla, kilpailua kotimarkkinoille
- **Julkinen puhelinoperaattori** kehitti kansallista infrastruktuuria, hoiti ulkomaanyhteydet sekä otti haltuunsa heikosti toimivia paikallisoperaattoreita, toimi innovatiivisena laiteostajana ja ensikäyttäjänä, harjoitti t&k-toimintaa ja teknologian siirtoa Suomeen, oli keskeinen toimija pohjoismaisessa ja eurooppalaisessa standardointityössä (NMT ja GSM)
- **Julkinen radiopuhelinyhtiö** (Televa) kehitti ensimmäisen sukupolven digitaalivaihteen (DX200) ennen Siemensiä ja Ericssonia ja teki tiivistä yhteistyötä Nokian kanssa
- **Julkinen kysyntä** tuki elektroniikkateollisuuden alkuvaiheen kehitystä (esim. armeijan radiopuhelimet, Valcon robotit, Helsinki-Vantaan elektroluminenssinäytöt)
- **Julkishallinto mobilisoi kotimaisen osaamisverkoston**, joka pystyi ratkaisemaan digitaaliseen verkkoon siirtymisen tekniset ongelmat
- **Poliittisen johdon vahva sitoutuminen tietotekniikan kehittämiseen (Teknologiakomitean ohjelmat v. 1980, TTN 90-luvulla) => TEKES:in perustaminen 1983**
- **Julkista t&k-toimintaa (Televa, PT, VTT, yliopistot) ja t&k-rahoitusta (Sitra, TEKES) kasvatettiin ja räätälöitiin uuden klusterin tarpeisiin**
- **Läheinen horisontaalinen tutkimusyhteistyö** yritysten (laitevalmistajat, operaattorit, valtionyhtiöt), yliopistojen sekä julkisten tutkimuslaitosten kesken
- **Telekommunikaatiomarkkinoiden sääntelyn vapauttaminen**
- **Elektroniikan ja informaatioteknologian korkeakoulutuksen ja yliopistotutkimuksen lisääminen**
- **Pohjoismaisten telekommunikaatiostandardien luominen (NMT, GSM)**
- **Pääomasijoitusmarkkinoiden kehittäminen Sitran toimesta 1990-luvulla**

Lähde: Hämäläinen (2010), Kirjassa *Kriisin jälkeen* (toim.) P. Rouvinen & P. Ylä-Anttila.

Ekosysteemin määritelmä

- Yksityisellä, julkisella ja usein myös kansalaissektorilla toimivien **yksilöiden ja organisaatioiden yhteisö**, jonka jäsenet ovat **tiiviissä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä**, mutta myös **kilpailevat** keskenään.
- Ekosysteemin jäsenet tuottavat tuotteiden, palveluiden ja tiedon muodossa **lisäarvoa sekä toisilleen että ekosysteemin ulkopuolisille asiakkaille**.
- **Ekosysteemin kilpailukyky ylittää sen jäsenten yhteenlasketun suorituskyvyn** (’enemmän kuin osiensa summa’), koska jäsenten **resurssit ja roolit täydentävät toisiaan**.
- Ekosysteemin toiminnan koordinointi tapahtuu **yhteisen suunnan ja vision sekä ruohonjuuritasolla tapahtuvan toiminnan yhteensovittamisen avulla.**

Erilaisia ekosysteemejä

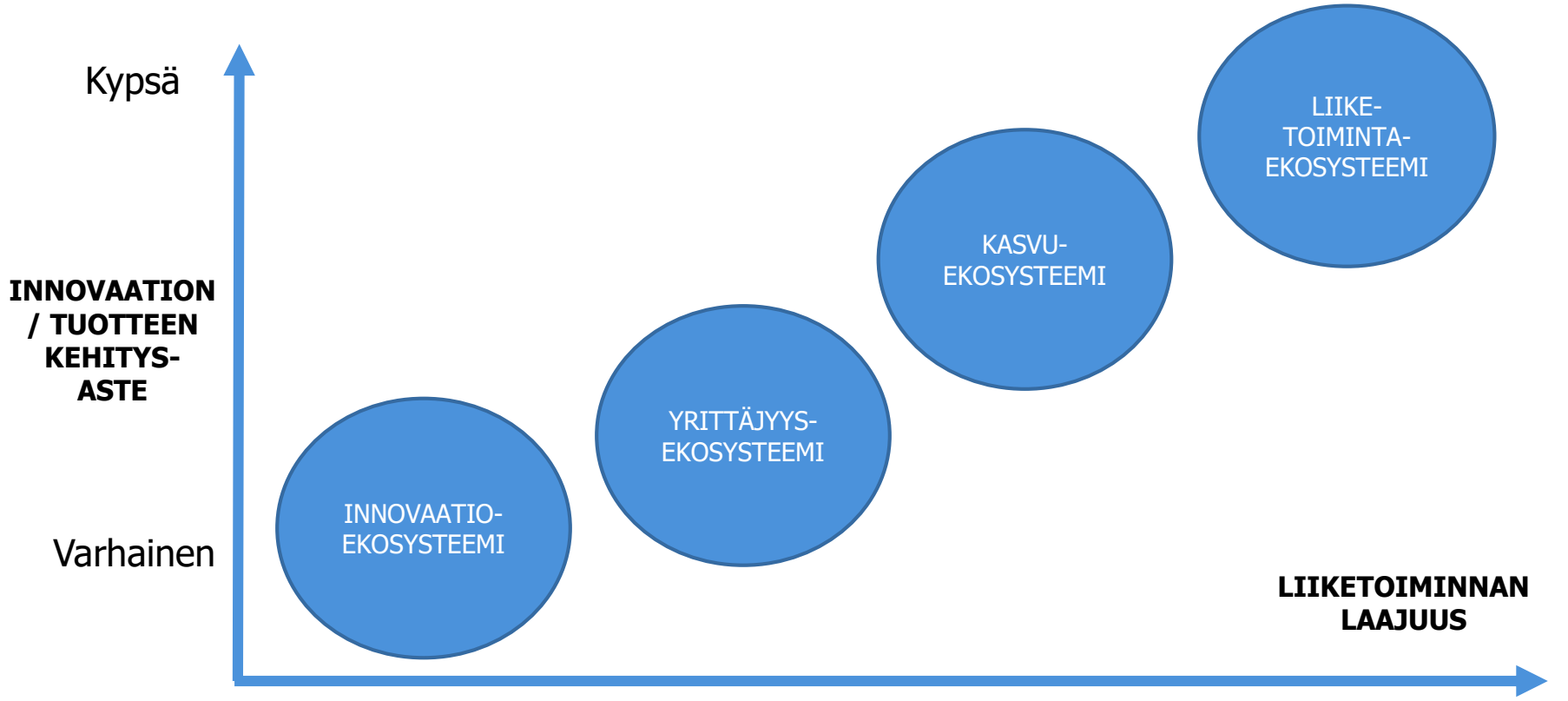

T&K&I-toimintaa
Tuottaa osaamisia, tutkimustietoa ja keksintöjä

Kasvuhakuista startup-yrittäjyyttä erilaisissa tuotteissa, tutkimus-laitoksia, VC-sijoituksia (esim. Otaniemi)

Kasvuhakuista yrittäjyyttä tietyllä bisnesalueella, toi-siaan täydentäviä resursseja ja osaamisia, pitkäjänteistä PPP-kehittämisyhteistyötä

Vakiintuneiden suuryritysten ympärille syntyneitä ja niiden kontrolloimia ekosysteemejä (esim. Apple, Philips, Meyer)

SITRA

Uusi toimintamalli kasvu-ekosysteemien kehittämiseen

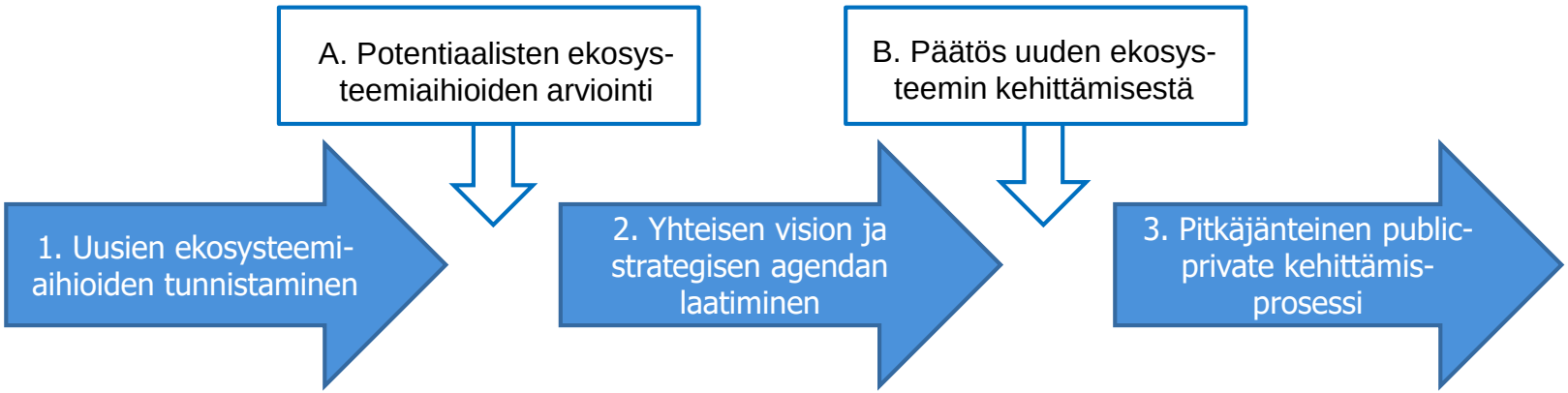

- KV- ja kotimainen tieto
- Avoimet vuotuiset haut
- Valmisteluprosessi
- Täysin avoin + teemat
- Transparentit kriteerit
- Rima korkealla
- Palaute kaikille

- Monta sidosryhmää
- Luottamus ja yhteisymmärrys
- Selvityksiä ja fasilitointia
- Visio, strategia, mittarit
- Sitoutuminen (ml. ylin johto)

- Fasilitoiva organisaatio
- Sidosryhmät ohjaus- ja työryhmiin
- Yhteistyöalustoja ja -prosesseja
- Kokeilut, koordinaatio ja oppiminen
- Hyödynnetään nykyiset pol.ohjelmat
- Jatkuva analyysi- ja arviointitoiminta

SITRA

Horisontaalinen, klusterikohtainen ja ekosysteemi-tason elinkeino-politiikka

Ominaisuudet	Horisontaalinen	Perinteiset klusterit	Uudet ekosysteemit
Tavoite	Suotuisan toimintaympäristön tarjoaminen yrityksille	Perinteisten klusterien kilpailukyvyn parantaminen	Uusien liiketoimintojen ja ekosysteemien kehittäminen
Toiminnan kohde	Markkinoiden toimintapuitteet	Klusterien kilpailukyky-tekijät	Yhteistyöverkostot ja -prosessit, kehitysesteet, systeemipuutteet
Interventioperuste	Markkinoiden toimintaongelmat	Klusterien kansantaloudellinen merkitys	Markkinoiden toimintaongelmat ja systeemipuutteet
Epävarmuus ja kompleksisuus	Pieni (selkeä kohde)	Pieni (selkeä kohde)	Suuri (etsintä- ja kokeiluprosessi)
Suhde epäonnistumisiin	Pyritään välttämään	Pyritään välttämään	Luonnollisia ja odotettavia
Johtajuus	Virkamiesjohto	Virkamiesjohto, aluetason päättäjät	Veturiyritys, fasilitaattori/ orkestraattori, poliittinen tuki
Prosessin avoimuus	Pieni (virkamiesvalmistelu), jälkikäteisarviointi	Pieni (virkamiesvalmistelu, eturyhmien vaikutus), jälkikäteisarviointi	Alussa voidaan toimia matalalla profiililla (’turvallinen niche’), myöhemmin avoimesti (legitimiteetti), kehittävä arviointi tukee yhteistyötä
Pääinstrumentti	Rahoitus ja regulaatio	Rahoitus ja regulaatio	Tieto, yhteistyöalustat, fasilitointi, regulaatio & infrastruktuuri
Toiminnan taso	Kansallinen	Kansallinen/alueellinen	Kansainvälinen/kansallinen/ alueellinen
Julkisen vallan suhde yrityksiin	Rahoitettavat hankkeet	Ohjelmat ja hankkeet	Fasilitoiva, usein pitkäjänteinen strateginen kumppanuus (PPP)
Toimenpiteiden räätälöintiaste	Pieni	Suurempi (koordinointi)	Suuri (räätälöinti)
Julkishallinnon osaamisvaatimukset	Funktionaalinen ja instrumenttiosaaminen	Klusteri- ja instrumentti-osaaminen	Liiketoiminta-, ennakointi-, kv-arvo-verkosto- ja fasilitointiosaaminen
Riskit	Innovaatiotoiminnan pirsta-leisuus, elinkeinorakenteen polkuriippuvuus, uusien kasvualojen puute	Radikaalien innovaatioiden puute, polkuriippuvuus, uusien kasvualueiden puute	Riittämätön osaaminen, eturyhmien vastustus, epäonnistuneiden kokeilujen jatkaminen

SITRA

Painopistevalintojen tarpeellisuus

1. Perinteinen horisontaalinen politiikka (’yleisten toimintapuitteiden kehittäminen’) ei ole luonut uusia kasvualoja tai vahvistanut elinkeinorakennetta.
2. Suomi on pieni maa, jolla on rajalliset resurssit ja kilpailuedut.
3. Painopisteet luovat näkyvyyttä ja tarpeellisia referenssejä sekä lisäävät Suomen houkuttelevuutta ulkomaisten (ja kotimaisten) sijoittajien ja osaajien keskuudessa.
4. Potentiaalisten ekosysteemien yhteiskehittäminen luo verkostoetuja (network effects), jotka lisäävät niihin osallistuvien yritysten kilpailukykyä.
5. Valintoja tehdään koko aika, mutta ei systemaattisesti eikä koordinoidusti (hallitus, ministeriöt, virastot, kaupungit, jne.)

Fiksu painopisteiden valinta kasvattaa onnistumisen todennäköisyyttä

- Fokus kokonaan uusiin lupaaviin kasvualueisiin ja -ekosysteemeihin.
- Suomalaisten ekosysteemiaihioiden ja kilpailuetujen sekä kv-markkinoiden ja arvoketjujen huolellinen analysointi (vrt. Ruotsin Tillväxt analys ja Strategiska innovationsområden)
- Tiivis yhteistyö yritysten ja yrityskentän toimijoiden kanssa (kuitenkin lobbausta välttäen).
- Julkishallinnolla pääasiassa mahdollistava ja kehityksen esteitä poistava rooli - ei investoiva tai tuotannollinen.
- Painopiste-ekosysteemeistä luodaan portfolio, joka jakaa kehitystyön riskejä.
- Kehityshankkeiden etenemistä seurataan ja arvioidaan systemaattisesti ➔ oppiminen, muutokset, mahdollinen lopettaminen.
- Julkishallinnon ekosysteemi- ja liiketoiminnan substanssi-osaamista kehitetään systemaattisesti.

Kiitos!

@HmlinenTimo

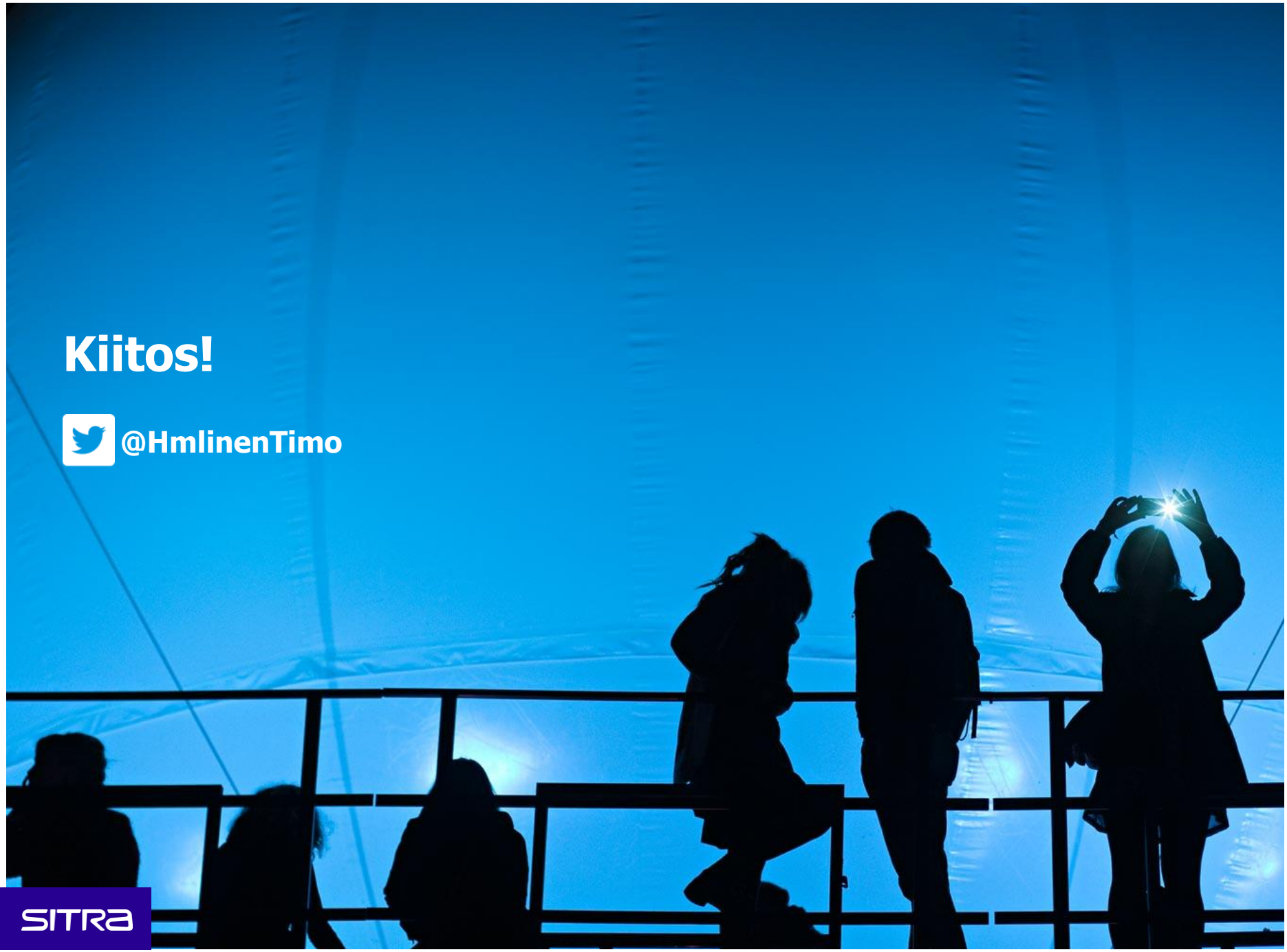

SITRA